

Темазы: Фразеологизмнер чуртунче аалдаашкын. 5 класс.

Башкының ажыл-чорудулгазының сорулгазы	Быжыг сөс каттыжышкыннары деп чүл дээрзин катаптаар, ук темага хамаарыштыр уругларның билиглерин делгемчидип сайзырадыры.
Кичээлдин хевири	Катаптаашкын
Эртем талазы-биле чедип алыр түннелдери	1) <i>Эртем (лингвистика) талазы-биле түннел:</i> фразеологизмнерниң чугаага ужур-дузазын, ооң сөстү уран-чечен болдуруп турарын уругларга билиндирер. Хостуг болгаш быжыг сөс каттыжышкыннарының ылгалын, дүрүмнү тода, шын номчуурун, бодунуң бодалын чиге илередип билирин өөредери. 2) <i>Өске эртемнерден (метапредметные) чедип алыр түннелдер:</i> кичээлге шиңгээдип алган билиин чогаал болгаш орус дыл эртемнеринге ажыглап билир кылдыр чаңчыдарын оралдажыр. 3) <i>Бот-тускайлаң (личностные) чедип алыр түннелдер:</i> төрөөн черниге ынак, тыва дылынга хумагалыг болурун өөредир.
Ажыглаар методтар болгаш өөредилгениң хевирлери	Беседа, бөлүктөп болгаш бот-тускайлаң ажылдаары, шинчилел ажылы, деннелге методу, дилеп тыварынын методу.
Дерилгези	Интерактивтиг самбыра, презентация, карточкалар.
Кол билиишкиннер	Фразеологизмнерге катаптаашкын

Кичээлдин чорудуу

Кичээлдин кезектери	Өөредир, сайзырадыр кезектер	Башкының ажыл-чорудулгазы	Өөреникчиниң ажыл-чорудулгазы	Башкы биле өөреникчинин харылзаанын чорударын хевири	Чедип алыр чаңчылдар, билиглер, мергежилдер	Хынаарын хевири
1. Өөредилгениң хевиринге туружу (мотивациязы)	Иштики сагыш-сеткил талазы-биле өөреникчилерни кичээлге белеткээр.	-Экии, уруглар, олуруп алыңар. Класстың болгаш өөреникчилерниң кичээлге белеткелин хынааш, журнал аайы-биле өөреникчилерни демдеглээр.	Башкы-биле мендилежир, харылзажыр база башкыны кичээнгейлиг дыңнаар. Кичээлге белен болур.	Айтырыг-харыы.	1) <u>Бот-тускайлаң чедип алыр түннелдер.</u> Өөредилгеге хамаарылгазы эки болуру. 2) <u>Медереп билип олургаш үндүрер түннел.</u> Бир чаа чүүлдү өөренип алыр деп сорулга	Аас-биле ажыл.

					уругларга тургустунуп келир. 3) <u>Кылып чорудуп тургаш чедип алып түннел.</u> Боттары улаштыр ажылдаар деп сорулганы уруглар баш удур салып алып.	
2. Херек кырында шенеп өөредири	Ооң мурнунда кичээлге ажылдап турганы-биле холбап өөредири.	Самбырада чуруктарны көрүнер, уруглар. Кандыг чуруктар-дыр? Чүү дугайында чураан чуруктар-дыр? -Шын-дыр, уруглар, самбырада фразеологизмнер дугайында чуруктарны азып каан-дыр. Чуруктарның утказын чугаалап көрээлиңер. (Самбырага фразеологизмнер дугайында чуруктарны азар). -Ам экранда домактар-биле ажылдаптаалыңар. Мында фразеологизм сөстөрүни тывар бис. -Бөгүн өөренир темавыс чүү деп бодап тур силер, уруглар? -“Фразеологизмнер”. Кыдырааштарыңарга ай, хунун, теманы бижип алыңар. Өөреникчилер ай, хүннү, теманы бижипкен соонда, баштай презентацияда дүрүмнү тайылбырлаар. Орус дыл-биле деңнээр.	Самбырага ажылдаар, презентацияны көөр, башкының тайылбырын кичээнгейлиг дыннаар. Чуруктарже көргөш, чаа теманы тодарадыр. Теманы бижип алып. Быжыг болгаш хостуг сөс каттыжышкыннарын ылгап өөренир.	Башкы бүдүн класс-биле ажылдаар, а өөреникчилер бот-тускайлаң ажылдаар.	1) <u>Бот-тускайлаң чедип алып түннелдер.</u> Кичээлге хамаарылгалыг болуру. 2) <u>Медереп билип олургаш чедип алып түннелдер.</u> Фразеологизмнерни номчуп, көрүп олургаш оларның аразында ылгалды билип алыры. 3) <u>Таарыштырар түннелдер.</u> Онаалгаларны, мергежилгелерни кылыры. 4) <u>Харылзажыр түннел.</u> Айтырыглар салыр, өскелерниң айтырыгларыңа харыылаар, боттарының бодалдарын илередир.	Бижимел ажыл.
3.Быжыглаашкын		Чуруктар-биле ажыл	Чуруктарның утказын тайылбырлаар.			
4.Кадыкшыл	Хостуг болгаш быжыг	Томаанныг – чыткан хой				

минутагы	сөс каттыжышкыннарын адаар. Хостуг сөс каттыжышкыннарын адаарга, олулар, быжыг сөс каттыжышкыннарын адаарга, ийи холун өрү көдүрер.	тургуспас; Турамык - мойну чоон; Чашпаа – ийи арынныг; Даш чүректиг - каржы; Хорадаар - өдү чарлыр; Кежээ – карак кызыл.				
5. Бергедээшкыннер ден үнүп, сорулганы чедип алыр.	Фразеологизмнер лексиктиг уткалыг болур дээрзин база быжыг сөс каттыжышкыннарын солуп чоруур сөстер бар дээрзин уругларга билиндирер. Синоним фразеологизмнер дугайында тайылбырлаар.	Бөлүктөр-биле ажыл. Кижиниң мага-бодунга хамаарышкан фразеологизм сөстер-биле ажыл. Башкы карточкалар үлөп бергеш, фразеологизм сөстер тыптырар. Бөлүктөр аайы-биле уругларга онаалганы бээр. Бирги бөлүкке бердинген сөс – карак, ийиги бөлүкке – кулак, үшкү бөлүкке - хол деп сөске хамаарышкан фразеологизмнер тыптырар.	Башкы-биле кады өөредилгелиг сорулга салып аар. Башкының берген онаалгазын күүседир.	Өөреникчил ерниң шуптузу- биле ажылдаар.	1) <u>Бот-тускайлан чедип алыр түннелдер:</u> Бодунуң хире-шаан медресеп билир, бодунуң чедер, четпес чүүлдериниң чылдагаанын медресеп билири. 2) <u>Медресеп билип олургаш чедип алыр түннелдер.</u> Башкының тайылбырындан болгаш эштериниң харыыларындан херек медээни шингээдип ап системажыдар. 3) <u>Таарыштырар түннел.</u> Чугула херек ажылдарны планнап алыр. План ёзугаар күүседир. 4) <u>Харылзакыр түннел.</u> Эжеш-эжеш кылдыр азы бөлүктөр аайы-биле бөлүктеп ажылдап өөренир.	Шингээдип алган билиин хынаары- биле түннел үндүрер, айтырыг салыр. Бижимел ажылдаар.
6. Практиктиг ажыл чорудар.	Фразеологиз кирген домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.	Куш даң бажындан кара кежээге чедир ажылдаар. Домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.	Башкының бергени домактың схемазын шыйгаш,	Башкы бүдүн класс- биле ажылдаар.	1) <u>Бот-тускайлан чедип алыр түннелдер.</u> Чаа билиглерни чедип алыр. 2) <u>Медресеп-билип тургаш</u>	Аас-биле харыыладыр болгаш бижимел

			айтырыгларын кырынга бжиир. Домакта фразеологизмнерн иң лексиктиг утказын тайылбырлаар.	Өөреникчилер бот-тускайлаң ажылдаар.	<u>чедип алыр түннелдер.</u> Дыңнап болгаш бжиип ора, херек медээни тодарадыр. <u>3) Таарыштырар түннел.</u> Кылган частырыгларын эскерип билири. <u>4) Харылзажыр түннел.</u> Билдинмейн барган таварылгаларда айтырыглар салып өөренири.	ажылдадыр.
7. Катаптаашкын болгаш теманы системажыдары.	Янзы-бүрү күүсеткен мергежилгелерни, шингээдип алган билиин түңнөп, системажыдары.	Айтырыглар салып тургаш кичээлдин сорулгазын чедип алганын, албаанын сайгаржыр. -Бөгүн чүү деп тема өөрөндивис, уруглар? (Фразеологизмнер) -Фразеологизмнер деп чүл ол? (Бот-боттарындан чардынмас, быжыг сөс каттыжышкыннарын фразеологизмнер дээр). -Фразеологизмнерниң чугаага ужур-дузазы чүдел? (Олар чугааны мерген, дээштиг болдуруп турар). Бажыңга кылыр онаалга фразеологизмнер кирген 2 домак чогаадыр, фразеологизмнерлиг чуруктар чуруп эккээр.	Өөреникчилер айтырыгларга харыылаар, онаалганы бжиип алыр.	Шупту ажылдаар.	<u>1) Медереп билип олургаш чедип алыр түннелдер.</u> Янзы-бүрү өөрөдилге мергежилгелерин анализ, синтез аргалары-биле чорудар, катаптавышаан түннелдер үндүрер. <u>2) Таарыштырар түннел.</u> Бергедээшкыннерни тодарадып, частырыгларын эдип, бодунуң ажылынга үнелел бээр.	Аас-биле ажыл.

